

Implementation of the binding resolutions of the Security Council with emphasis on Resolution No. 2231 (JCPOA)

Mojtaba Nazif¹, Alireza Zaheri²✉

Abstract

Field and Aims: The Security Council, with its political and powerful structure, is one of the pillars of creating and maintaining international order in the current environment. Among the various decisions of this organ, binding resolutions have a special place. Achieving to/ issuing against a chapter seven resolutions is a very powerful motivation among the actors of the international community. But in the final analysis, the way the resolution is implemented in the structure of the international community and the United Nations itself is more important.

Method: The present research was conducted using an analytical method.

Finding and Conclusion: By examining the practice of the United Nations and especially the practice of the Security Council, it is clear that the implementation of the resolutions of the seventh chapter is highly politicized and affected by the prevailing international atmosphere. Regardless of the impressive impact of these resolutions, experience has shown that in cases where the binding resolution is in conflict with the interests of a permanent member of the Security Council, even assuming the adoption of such a resolution, its implementation by the UN organs seems very unlikel. Resolution 2231, due to the change in the international atmosphere after its adoption, has not been immune from this scourge, and regardless of its binding structure, it seems very weak in the nature of its power to impose obligations and compulsions against the permanent members of the Security Council.

Keywords: binding resolutions, Security Council, Resolution 2231, JCPOA.

*Citation (APA): Nazif, M., Zaheri, A. (2023). Implementation of the binding resolutions of the Security Council with emphasis on Resolution No. 2231 (JCPOA). *International Legal Research*, 16(60), 179-208.

https://alr.ctb.iau.ir/article_702519.html?lang=en

1. Assistant Professor, Department of International Law, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: mnazif690@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of International Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Author). Email: azaheri878@gmail.com

Introduction

The Security Council is one of the pillars of the United Nations, which has charter duties. One of the most important missions and functions of the Security Council within the scope of this article is maintaining international peace and security. The Security Council takes actions within the framework of its organizational duties and in order to maintain international peace and security. The actions of the Security Council in this regard can be classified as follows: a) Resolutions of a special nature b) Resolutions of a general nature c) Resolutions related to the internal legal system of the United Nations (Sadat Meydani, 2008: 71- 69). One of the actions of the Security Council is the issuance of Resolution 2231 dated July 20, 2015, which the Council has attempted to issue in the implementation of its assigned duties. The aforementioned function of this pillar of the United Nations is related to the JCPOA in various aspects, so that regardless of its legal nature as an international agreement or treaty, in a manifestation of its manifestation as a Security Council resolution (or part of a Security Council resolution) has emerged. Nevertheless, on May 8, 2018, Trump officially announced the withdrawal of the US government from the JCPOA. Now, considering the withdrawal of the United States from the JCPOA, the question arises whether Security Council Resolution 2231 is in essence a seventh chapter resolution? and assuming a positive answer to that, can non-implementation of Resolution 2231 be considered a threat to international peace and security from a legal point of view? How are sanctions imposed and canceled by the Security Council? Is Resolution 2231 in the nature of a sanction's regime or cancellation of sanctions? After the UN sanctions regime is canceled by the Security Council, is it possible to establish and establish unilateral sanctions regimes for governments (including the United States)? Assuming that sanctions are canceled by the Security Council, is their reimposition by a government considered a violation of the Security Council's decision? Regardless of the JCPOA dispute resolution mechanisms, what will be the consequences of not implementing the provisions of the Security Council resolutions? Finally, the non-implementation of Resolution 2231 allows for the adoption of measures in the Security Council and judicial institutions, including the International Court of Justice? The topics discussed in this article are analyzed in two general parts: the first part - the nature, implementation, monitoring and violation of Security Council Resolution 2231 and in the second part - the role of judicial institutions in the assumption of non-implementation of Resolution 2231.

Conclusion

In order to implement Resolution 2231, the following measures are suggested:

A- Exercising the capacities of the General Assembly:

1. Request to issue a consultative opinion (similar to Namibia's consultative vote)
2. Action of the General Assembly independently (such as the issuance of a resolution of unity for peace)

B- Exercising the capacity of the Security Council:

The procedure of the Security Council in dealing with the cases of the Iran and British Oil Company, the American Embassy in Tehran, etc., is a general confirmation of this fact that according to paragraph 2 of Article 94 of the Charter,

the temporary order issued by the Court has the ability to be submitted to the Security Council for implementation. The procedure of the Security Council in subsequent resolutions, including the provisional order issued on April 8, 1993 in the case regarding the implementation of the Convention on the Prohibition and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia-Serbia and Montenegro), indicates the possibility of issuing a Security Council resolution. based on the order issued by the court. Therefore, although the procedure of the Security Council in the aforementioned cases indicates the existence of the right of veto in these cases, the mere raising of the issue in the Security Council as a record of the enforcement request is significant.

C - It seems that the implementation of the judgment of the International Court of Justice on March 30, 2023 can be one of the appropriate solutions in this regard.

D- Filing a lawsuit in the domestic courts of the United States against the President's order to withdraw the United States from the JCPOA, due to its conflict with the international obligations of the United States (Security Council Resolution 2231).

اجرای قطعنامه‌های الزام آور شورای امنیت، با تاکید بر قطعنامه ۲۲۳۱ (برجام)

مجتبی نظیف^۱، علیرضا ظاهری^۲ ✉

چکیده

زمینه و هدف: شورای امنیت با ساختار سیاسی و قدرتمند خود، از ارکان اصلی ملل متحد در جهت حفظ صلح و امنیت بین‌المللی می‌باشد. این شورا در راستای ایفای وظایف خود تصمیماتی اتخاذ می‌نماید؛ در بین تصمیمات مختلف این رکن، قطعنامه‌های الزام آور جایگاه ویژه‌ای دارند. قطعنامه ۲۲۳۱ یکی از این نوع قطعنامه‌ها است که متعاقب انعقاد برجام صادر شده و به نحوی با این موافقتنامه بین‌المللی مرتبط گشته است. آمریکا در مورخ ۸ می ۲۰۱۸ از توافقنامه برجام خارج شد. در این مقاله، موضوع خروج آمریکا از برجام بواسطه ارتباط آن با قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت مورد بررسی قرار گرفته شده است تا مشخص شود آیا اقدام آمریکا در خروج از برجام به منزله نقض قطعنامه مذکور توسط آمریکا است یا خیر و در فرض مثبت بودن آن، آیا می‌توان تدابیری را علیه آمریکا در شورای امنیت و یا دیوان بین‌المللی دادگستری به عمل آورد یا خیر. بنظر می‌رسد اجرای قطعنامه‌های الزام آور تابع فضای متأثر از قدرت می‌باشد.

روش: پژوهش حاضر به روش تحلیلی صورت گرفته است.

یافته‌ها و نتایج: بررسی رویه شورای امنیت مشخص می‌نماید که فضای حاکم بر اجرای قطعنامه‌های فصل هفتمی بسیار سیاست‌زده و متأثر از جو بین‌المللی حاکم است. تجربه نشان داده است در مواردیکه قطعنامه الزام‌آوری در تعارض با منافع یک عضو دائم شورای امنیت باشد، اجرای آن توسط ارکان ملل متحد، بسیار غیرمحمتمل بنظر می‌رسد. قطعنامه ۲۲۳۱ که در راستای برجام صادر شد نیز پس از صدور و به تبعیت از این رویه، در مقام اجرا و ایجاد التزام علیه اعضاء دائم شورای امنیت، بسیار ضعیف بنظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها: قطعنامه‌های الزام آور، شورای امنیت، قطعنامه ۲۲۳۱، برجام، نهادهای قضائی.

* استناددهی (APA): نظیف، مجتبی؛ ظاهری، علیرضا. (۱۴۰۲). اجرای قطعنامه‌های الزام آور شورای امنیت، با تاکید بر قطعنامه ۲۲۳۱ (برجام). *تحقیقات حقوقی بین‌المللی*، ۱۶ (۶۰)، ۱۷۹-۲۰۸.

https://alr.ctb.iau.ir/article_702519.html

۱. استادیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.

رایانامه: mnazif690@gmail.com

۲. استادیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

رایانامه: azaheri878@gmail.com

مقدمه

شورای امنیت یکی از ارکان ملل متحد است که دارای وظایف منشوری می‌باشد. از مهم‌ترین مأموریت‌ها و کارکردهای شورای امنیت در محدوده این مقاله، حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است. شورای امنیت در چارچوب وظایف سازمانی خود و در راستای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی اقداماتی را انجام می‌دهد. اقدامات شورای امنیت در این راستا را می‌توان از نظر شکلی بدین نحو طبقه‌بندی نمود: الف) قطعنامه‌هایی با ماهیت خاص، ب) قطعنامه‌هایی با ماهیت عام، ج) قطعنامه‌هایی مرتبط با نظام حقوقی داخلی ملل متحد (سادات میدانی، ۱۳۸۷: ۷۱-۶۹). یک مورد از اقدامات شورای امنیت، صدور قطعنامه ۲۲۳۱ مورخ ۲۰ جولای ۲۰۱۵ می‌باشد که آن شورا در اجرای وظایف محوله مبادرت به صدور آن نموده است. کارکرد مذکور این رکن سازمان ملل متحد در صدور قطعنامه مذکور از جنبه‌های مختلف با برجام^۱ گره خورده است، به نحوی که برجام صرف‌نظر از ماهیت حقوقی خود بعنوان یک موافقتنامه یا معاهده بین‌المللی، در جلوه‌ای از تجلیات خود بعنوان یک قطعنامه شورای امنیت (یا بخشی از یک قطعنامه شورای امنیت) ظهور نموده است. با این وجود، ترامپ در تاریخ ۸ می ۲۰۱۸ به طور رسمی خروج دولت آمریکا از برجام را اعلام نمود. حال با توجه به خروج آمریکا از برجام، این پرسش مطرح می‌شود که آیا قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت در ماهیت، یک قطعنامه فصل هفتمی است؟ و به فرض پاسخ مثبت به آن، آیا عدم اجرای قطعنامه ۲۲۳۱، از نظر حقوقی می‌تواند تهدیدی بر صلح و امنیت بین‌المللی تلقی شود؟ رژیم‌های تحریمی چگونه توسط شورای امنیت وضع و لغو می‌شوند؟ آیا قطعنامه ۲۲۳۱ در ماهیت یک رژیم تحریمی است یا لغو تحریم؟ آیا پس از لغو یک رژیم تحریمی ملل متحد از سوی شورای امنیت، امکان وضع و برقراری رژیم‌های تحریمی یکجانبه برای دولتها (از جمله آمریکا) متصور می‌باشد؟ در فرض لغو تحریم‌ها توسط شورای امنیت، وضع مجدد آنها توسط یک دولت، نقض تصمیم شورای امنیت تلقی می‌شود؟ صرف‌نظر از مکانیسم‌های حل و فصل اختلافات برجامی، عدم اجرای مفاد قطعنامه‌های شورای امنیت چه آثاری در پی خواهد داشت؟ در نهایت اینکه عدم اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ امکان اتخاذ چه تدابیری را در شورای امنیت و نهادهای قضایی، از جمله دیوان بین‌المللی دادگستری فراهم می‌آورد؟ مطالب مورد بحث در این مقاله در دو بخش کلی: بخش اول- ماهیت، اجرا، پایش و نقض قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت و در بخش دوم- نقش نهادهای قضایی در فرض عدم اجرای قطعنامه ۲۲۳۱، مورد بررسی قرار گرفته می‌شود.

1. Annex A: Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), Vienna, 14 July 2015

۱. ماهیت، اجراء، پایش و نقض قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت

نحوه اجرای اقدامات شورای امنیت ملل متحد تاکنون چالش‌های بین‌المللی بسیاری را در پی داشته و موضوع بررسی‌های مختلف قرار گرفته است. از جمله این اقدامات، صدور قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت است.

این شورا قطعنامه ۲۲۳۱ را در تاریخ ۲۰ جولای ۲۰۱۵ در نشست شماره ۷۴۸۸ خود تصویب نمود.^۱ قطعنامه ۲۲۳۱ بعنوان یک قطعنامه طولانی (متشکل از ۱۰۴ صفحه) است که از حیث ساختار شکلی، از سه بخش تشکیل شده است: ۱- قطعنامه در ۷ صفحه، ۲- ضمیمه الف متشکل از متن برجام در ۹۱ صفحه،^۲ ۳- ضمیمه ب متشکل از بیانیه در ۶ صفحه^۳ که در متن قطعنامه ضمن لغو تحریم‌های شورای امنیت و دیگر تحریم‌های چندجانبه و ملی مربوط به برنامه هسته‌ای ایران و فراهم نمودن امکاناتی همچون دسترسی ایران به فناوری مربوطه با اتخاذ تدابیر شفاف و راستی‌آزمایی، نگرانی گروه ۵+۱ را مدنظر قرار داده است. این قطعنامه براساس بند چهاردهم از مقدمه و مفاد برجام به صراحت در پاراگراف چهارم مقدمه خود، برجام را بعنوان بخشی از قطعنامه ۲۲۳۱ (ضمیمه الف) تلقی می‌کند. این پاراگراف بیان می‌کند: «با استقبال از تلاش‌های دیپلماتیک چین، فرانسه و... که منجر به انعقاد برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) در تاریخ ۱۴ جولای ۲۰۱۵ شد (S/2015/544) که بعنوان ضمیمه الف به این قطعنامه منضم شده است)»...

براین اساس، برجام صرف‌نظر از ماهیتی که بعنوان یک معاهده یا موافقتنامه بین‌المللی در حقوق بین‌الملل عام دارد و یا اینکه اساساً مصداقی از موافقتنامه‌های نسل جدید بین‌الملل تلقی می‌شود که ضمن استفاده از عناصر تقویت‌شده حقوقی در محتوای خود، در دیدگاه کلاسیک از ظاهری غیرحقوقی برخوردار است (نظیف و ظاهری ۱۳۹۷: ۱۸۹)، بخش اصلی یک قطعنامه شورای امنیت (قطعنامه ۲۲۳۱) را تشکیل می‌دهد. لذا، به منظور بررسی آثار حقوقی اجراء/عدم اجرای قطعنامه ۲۲۳۱، مناسب است ماهیت، اجراء، پایش و نقض قطعنامه ۲۲۳۱ مورد بررسی قرار گرفته شود.

۱-۱. ماهیت قطعنامه ۲۲۳۱

آثار حقوقی تصمیمات شورای امنیت تابعی است از ماهیت حقوقی آنها. تصمیمات شورای امنیت (از جمله قطعنامه‌ها)، بر اساس نوع وظایف آن در منشور، به دو بخش کلی: تصمیمات الزام‌آور و غیرالزام‌آور (توصیه‌ای) تقسیم می‌شود. اگرچه در تعریف هر یک از این دو دسته تصمیمات شورای امنیت (بر اساس ملاک‌هایی که هر یک از محققین ارائه می‌کنند)، اختلاف‌نظرهایی وجود دارد و نیز در تشخیص مصداق این تصمیمات بعنوان الزام‌آور یا غیرالزام‌آور بودن نیز اختلاف‌نظرهایی وجود دارد که در این مقاله از ورود به آن اجتناب می‌شود، با این وجود به نظر

1. S/RES/2231 (2015)
2. JCPOA
3. Annex B: Statement

می‌رسد تصمیمات شورای امنیت در قالب فصل هفتم و توجهاً به اینکه «ماده ۲۵ منشور که ماده کلیدی نظام امنیت بین‌المللی است و با تصریح به اینکه اعضای ملل متحد قبول می‌نمایند که تصمیمات شورای امنیت برطبق منشور لازم‌الاجراست و این نکته مهم را یادآور شده است که کشورها باید احکام این رکن اصلی سازمان را که به نام همه آنها صادر می‌شود، بپذیرند» (فلسفی، ۶۹:۴۰) الزام آور است.

به محض اینکه شورای امنیت در وضعیتی احراز نماید که رفتار یک دولت یا حتی یک موجودیت غیردولتی، سبب تهدید صلح یا نقض صلح (یا تجاوز) می‌شود، می‌تواند خطاب به دولت یا حتی موجودیت غیردولتی مربوطه توصیه‌هایی به عمل آورده و یا دستوراتی را صادر نماید. بعلاوه، در این موارد، شورای امنیت می‌تواند اقداماتی اجرایی را خطاب به اعضای ملل متحد یا سایر سازمانهای بین‌المللی اتخاذ نموده و از آنها درخواست نماید که اقدامات بخصوصی را نسبت به دولت یا موجودیت غیردولتی هدف اتخاذ نمایند (که در اصطلاح آکادمیک به آن تحریم می‌گویند)^۱ تا از این طریق دولت یا موجودیت غیردولتی هدف را مجبور به اجرای تصمیم شورای امنیت نماید (Couzigou, 2017: 1). تحریم از نوع اقدامات اجرائی است. پس از احراز یکی از وضعیت‌های مندرج در ماده ۳۹ منشور و طبق ماده ۴۱ منشور برای حفظ یا اعاده صلح و امنیت بین‌المللی، اقداماتی را که متضمن استفاده از نیروهای مسلح نیست، اتخاذ نماید (سادات میدانی، ۱۳۸۷: ۴۵).

البته، در مقام تشخیص مصادیق تصمیمات الزام آور شورای امنیت باید توجه داشت که تصمیمات آن شورا که بر اساس ماده ۲۵ منشور اتخاذ می‌شود، الزامی است؛ بدین توضیح که ماده ۲۵ منشور مقرر می‌دارد دولت‌ها «توافق می‌کنند که تصمیمات شورای امنیت را پذیرفته و اجراء نمایند» و این تصمیمات بر اساس بند ۱ ماده ۲۴ منشور به نمایندگی از اعضای ملل متحد اتخاذ می‌شود و اثر الزام آور آنها به خصوص بر اساس مواد ۴۸ و ۴۹ منشور مشخص می‌شود. از این رو، در تشخیص اثر حقوقی، دسته‌ای از قطعنامه‌های شورای امنیت که به صراحت به مواد استنادی مربوطه اشاره می‌کند، می‌بایست بر اساس مواد استنادی آثار حقوقی قطعنامه مورد نظر را تعیین

۱. به این دسته از قطعنامه‌های شورای امنیت، در اصطلاح تحریم (Sanction) می‌گویند. هرچند این اصطلاح در منشور مورد استفاده قرار گرفته نشده است، لیکن به قطعنامه‌هایی از شورای امنیت که بر اساس ماده ۴۱ منشور اتخاذ شده و اقداماتی غیرقهری را مقرر می‌کند، تحریم خطاب شده که زیر نظر کمیته تحریم (Sanction Committee) مربوطه اجراء و پیاده می‌شود (Gowlland-Debbas, 2004: 19). و برای بحث تئوریک و نظری در مورد اینکه کاربرد اصطلاح تحریم، معادل Sanction انگلیسی در این موارد صحیح است یا خیر، نک.

Couzigou Irene, Enforcement of UN Security Council resolutions and of International Court of Justice Judgments; H. Kelsen, The law of the United Nations, Stevens, 1951.

نمود.^۱ حقوقدانان معتقدند سایر قطعنامه‌هایی که متن آنها به صراحت به ماده ۲۵ منشور استناد نمی‌کند، اما در متن خود اقدامات تحریمی را اتخاذ می‌کند، نیز به دلیل مبنای محکمی که اینگونه تصمیمات براساس فصل هفتم منشور و به خصوص ماده ۴۱ دارد، الزام‌آور می‌باشد (Gowlland-Debbas, 2004: 19).

قطعنامه ۲۲۳۱ در آخرین پاراگراف خود و قبل از ورود به بندها و بیان اقدامات اتخاذی، به صراحت مواد استنادی خود در منشور را متذکر می‌شود. این پاراگراف بیان می‌کند:

«از این رو، با توجه به اینکه دولتهای عضو بر طبق ماده ۲۵ منشور ملل متحد متعهدند که تصمیمات شورای امنیت را پذیرفته و اجراء نمایند، ... ۱ ... ۲...».

اگرچه در مقام تفسیر ماده ۲۵ منشور نظرات مختلفی ارائه شده است، از جمله اینکه با توجه به عبارت ذیل ماده ۲۵ که مقرر می‌دارد «... بر طبق این منشور...»، این ماده به هیچ وجه در مقام القای این امر نیست که اعضای ملل متحد متعهد به اجرای همه تصمیمات شورای امنیت هستند، بلکه این ماده در راستای تاکید بر تعهد شورا به تبعیت از محدودیت‌های حقوقی مندرج در منشور پیش‌بینی شده است (صبور و زمانی، ۱۳۹۹: ۱۱). و چنانچه قطعنامه‌های شورای امنیت متضمن عدول از منشور و یا نادیده گرفتن آن باشد، قابل قبول نبوده و لازم‌الاجرا محسوب نمی‌گردد (شریف، ۱۳۸۲: ۱۰۶). مع‌الوصف، با توجه به رویه معمول شورا و استناد صریح این قطعنامه به ماده ۲۵ منشور ملل متحد، می‌توان قائل بر این بود که قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت از نوع قطعنامه‌های الزام‌آور فصل هفتمی است که اقداماتی را در حوزه این فصل از منشور اتخاذ می‌کند^۲ (ملاکریمی، جلالی و رئیسی، ۱۳۹۶: ۱۰۰۱).

۱-۲. اجرای قطعنامه ۲۲۳۱

در حالت کلی، ضمن تاکید بر ضرورت اجرای قطعنامه‌های الزام‌آور شورای امنیت، به نظر می‌رسد مکانیسم اجرایی عامی در منشور پیش‌بینی نشده است. از این رو، اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت به شدت متأثر از عوامل سیاسی بوده و به طور معمول نسبت به عدم اجرای آنها واکنش یکسان و مشابهی از سوی آن شورا صورت نمی‌گیرد.

شورای امنیت در مقام اجرا و پس از احراز هر وضعیت بعنوان تهدید علیه صلح، یکی از سه نوع اقدامات الزام‌آور غیرقهری ذیل‌الذکر (یا ترکیبی از آنها) را مقرر می‌کند: ۱- ترک فعل

۱. شورای امنیت بمنظور اجتناب از تخطئه اقداماتش با این مبنا که خارج از حدود اختیارات خود، اتخاذ تصمیم و اقدام نموده است، از دهه ۱۹۹۰ به بعد، مبانی و مواد استنادی تصمیم‌گیری خود را در ابتدای تصمیماتش بیان می‌کند.

۲. البته، می‌توان اشارات و دلالت‌های دیگری نیز در این قطعنامه در تأیید فصل هفتمی بودن و الزام‌آور بودن قطعنامه ۲۲۳۱ یافت، از جمله اشاراتی که بندهای هفتم و هشتم این قطعنامه به ماده ۴۱ منشور دارند. لیکن، از آنجا که اثبات این امر، مأموریت اصلی این نوشتار نیست، از پرداختن به آن خودداری می‌شود.

متخلفانه از سوی دولت یا موجودیت غیردولتی. البته، ممکن است که شورای امنیت انجام تعهدات دیگری را نیز بر دولت یا موجودیت‌های غیردولتی هدف، تحمیل کند (همانند انهدام نوع بخصوصی از سلاحها، تحویل اشخاص بخصوصی از متهمان و غیره)، ۲- اتخاذ اقدامات موقتی بر اساس ماده ۴۰ منشور، بمنظور جلوگیری از وخامت اوضاع، ۳- شورای امنیت بر اساس ماده ۴۱ منشور می‌تواند اقداماتی را در قبال دولتهای ثالث یا سایر موجودیتهای غیردولتی اتخاذ نموده و از آنها بخواهد تا بمنظور متوقف نمودن تهدید علیه صلح از سوی دولت یا موجودیت غیردولتی مربوطه، اقدامات خاصی را اعمال نمایند.

اما چون خطاب قطعنامه‌های شورای امنیت (اعم از قطعنامه‌های تحریمی یا قطعنامه‌های استفاده از زور) متفاوت است، لذا مکلفین و مخاطبین هر یک از قطعنامه‌ها (یا حتی هر یک از بندهای یک قطعنامه) می‌تواند متفاوت بوده و نوع تکلیف آنها نیز متفاوت باشد. خطاب قطعنامه‌های شورای امنیت که متضمن استفاده از قوه قهریه نیستند (قطعنامه‌های تحریمی)، برای اجراء بسته به مورد، دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و یا موجودیت‌های غیردولتی یا همگی آنها با هم هستند. در قطعنامه ۲۲۳۱ همانگونه که استنباط می‌شود، هر سه دسته از مخاطبین موضوع تکلیف قرار گرفته‌اند. این قطعنامه در هر یک از پاراگرافهای خود، بسته به مورد، دسته‌های مختلفی را خطاب الزام یا منع خود قرار می‌دهد.^۱

اما صرفنظر از بندهای مختلف این قطعنامه، آنچه که از منظر خروج آمریکا از برجام اهمیت بیشتری پیدا می‌کند، تعهدات مندرج در دو بند ابتدایی این قطعنامه است. این بندها (که بدلیل اهمیت موضوع، متن آنها به زبان انگلیسی هم در همین قسمت ذکر می‌شود)، مقرر می‌دارد:

"*Underscoring* that Member States are obligated under Article 25 of the Charter of the United Nations to accept and carry out the Security Council's decisions,

1. *Endorses* the JCPOA, and urges its full implementation on the timetable established in the JCPOA;

2. *Calls* upon all Members States, regional organizations and international organizations to take such actions as may be appropriate to support the implementation of the JCPOA, including by taking actions commensurate with the implementation plan set out in the JCPOA and this resolution and by refraining from actions that undermine implementation of commitments under the JCPOA; "

«از این رو، با توجه به اینکه دولتهای عضو بر طبق ماده ۲۵ منشور ملل متحد، متعهدند که

تصمیمات شورای امنیت را پذیرفته و اجراء نمایند؛

۱. برجام را تأیید نموده و بر اجرای کامل آن در جدول زمانی تهیه شده در برجام اصرار دارد؛

۱. بند ۲ خود قطعنامه (قبل از ورود به ضمیمه الف)، خطاب خود را تمامی دولتها، سازمان‌های منطقه‌ای و سازمانهای جهانی قرار می‌دهد؛ بند ۳ خود قطعنامه، دبیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را خطاب قرار می‌دهد؛ شق ب از بند ۷ خود قطعنامه، تمامی دولتها را خطاب تعهدات مربوطه می‌کند.

۲. از تمامی دولتهای عضو، سازمان‌های منطقه‌ای و سازمان‌های بین‌المللی درخواست می‌کند تا اقدامات مقتضی که از اجرای برجام حمایت می‌کند را اتخاذ نمایند، از جمله اتخاذ اقدامات متناسب با برنامه اجرایی بیان‌شده در برجام و این قطعنامه و همچنین، از طریق اجتناب از اقداماتی که اجرای تعهدات برجامی را تضعیف می‌کند؛»

همچنان که صراحت بند ۱ قطعنامه مذکور مشخص می‌کند، این بند پس از تأیید برجام، بر اجرای کامل آن اصرار داشته و سپس، موجودیتهای طرف خطاب تعهدات مذکور در این قطعنامه را تمامی دولتهای عضو ملل متحد، سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای اعلام می‌کند. تعهد مورد انتظار از آنها را نیز در دو سیاق نفی و الزام وضع می‌کند: ۱- تمامی اقدامات مقتضی را اتخاذ کنند،^۱ ۲- از اقدامات تضعیف‌کننده اجتناب نمایند.^۲

۳-۱. پایش اجرای قطعنامه الزام‌آور شورای امنیت

هدف از طرح این عنوان، بررسی نحوه پایش اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ است؛ لیکن، بنظر مناسب است قبل از ورود به این بحث، گذری مختصر بر نحوه پایش قطعنامه‌های الزام‌آور شورای امنیت بطور کلی داشته باشیم.

رژیم‌های تحریمی وضع شده از سوی شورای امنیت در دنیای واقعی و با رعایت مناسبات قدرت اجرا می‌شوند؛ لذا، در وضعیتی می‌تواند بصورت مؤثر اجراء شود که اجرای آنها پایش شود. پایش اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت به طور معمول توسط خود شورای امنیت و از طریق کمیته‌های تحریم (نهادهایی فرعی که توسط شورای امنیت بر اساس ماده ۲۹ منشور ایجاد می‌شوند) صورت می‌گیرد. هر رژیم تحریمی، از طریق یک کمیته تحریمی که به ریاست یکی از اعضای غیردائم شورای امنیت تشکیل می‌شود، اداره می‌شود (البته، چنانچه متعاقب صدور قطعنامه از طریق قطعنامه‌های بعدی شورای امنیت، تغییری در محدوده تحریم‌ها، تشدید آن یا تغییری در نوع آن رخ دهد، همچنان مشمول پایش کمیته تحریم اولیه بوده و کمیته تحریم جدیدی بدین منظور تشکیل نمی‌شود). در شورای امنیت، علاوه بر کمیته‌های تحریم تعداد ۱۰ گروه، تیم و هیات پایش^۳ وجود دارد که حمایت‌های پشتیبانی را در زمینه پایش به کمیته‌های تحریم (۱۴ کمیته فعلی)^۴ ارائه می‌کند.^۵

1. Take actions.
2. Refrain from actions.
3. Monitoring groups, teams and panels.

۴. در زمان نگارش این متن به تاریخ ۴ ژانویه ۲۰۱۹.

۵. البته، برای اینکه رژیمهای تحریمی وضع شده بتوانند متناسب با شرایط موجود بوده و در خلاء اجراء نشوند، شورای امنیت از ابتکاراتی در زمینه اجراء یا تعلیق و رفع موردی این تحریم‌ها نسبت به اشخاص بخصوصی نیز استفاده نموده و نهادهایی را در این جهت ایجاد نموده است. بدین منظور، نگاه کنید به تأسیس «مرکز حذف از فهرست Focal Point for De-listing» به نشانی:

در تحریم‌های اجباری از کمیته‌ها برای اعمال فشار بر روی دولت‌ها یا موجودیتهای هدف استفاده می‌شود تا اینکه بتوان دولت یا موجودیت مذکور را بدون استفاده از زور ملزم به پذیرش اهداف قطعنامه شورای امنیت نمود. بنابراین، تحریم‌ها ابزار سودمندی برای شورای امنیت در اجرای تصمیماتش تلقی می‌شود. مصادیق تحریمهایی که شورای امنیت بر اساس ماده ۴۱ اتخاذ می‌کند، گستره وسیعی از اقدامات اجرایی را در بر می‌گیرد که ویژگی مشترک همه آنها، عدم استفاده از زور (قوه قهریه) است. از سال ۱۹۶۶ تاکنون، ۳۰ رژیم تحریمی^۱ توسط شورای امنیت اتخاذ شده است.

کمیته‌های تحریم مسئول انجام وظایف متعددی هستند که از جمله آنها اخذ اطلاعات از دولت‌های عضو در مورد نحوه اجرای قطعنامه‌های صادره است. کمیته‌های تحریم، نقض قطعنامه‌های شورای امنیت را بررسی نموده، مشکلات موجود در مسیر اجراء را رفع نموده و دستورالعمل‌هایی بمنظور اجرای کامل قطعنامه‌ها تهیه نموده و در مواردی اتخاذ اقدامات مناسب را برای جلوگیری از نقض رژیم تحریم به شورای امنیت پیشنهاد می‌کند.

البته، ممکن است شورای امنیت در برخی از موارد بر اساس اختیارات فصل هفتمی خویش، کمیسیون خاصی را برای پایش اجرای بخش‌های به خصوصی از یک قطعنامه پایش بینی کند؛ بعنوان نمونه، شورای امنیت بعد از جنگ اول خلیج فارس، کمیسیون ویژه ملل متحد یا آنسکام^۲ را برای پایش و نظارت بر تخریب، قلع و خنثی کردن قابلیت‌های بیولوژیک، شیمیایی و موشکی عراق تشکیل داد (البته، بعد از تشکیل آنسکام در سال ۱۹۹۱، این کمیسیون در سال ۱۹۹۹ منحل شد و کمیسیون کامل تری بنام UNMOVIC جای آن را گرفت).^۳

در موارد خاص ممکن است کمیته‌های دیگری نیز توسط شورای امنیت ایجاد شود که وظیفه آنها پایش اجرای قطعنامه‌های صادره بوده، لیکن به دولت‌های عضو در اجرای قطعنامه‌ها یاری رساننده و همکاری‌های بین‌المللی را در این مسیر تشویق نماید که از جمله آنها می‌توان به کمیته

<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/delisting/delisting-requests>

و همچنین، تأسیس «بازرس در اجرای رژیم تحریمی Office of the Ombudsperson» به نشانی:

<https://www.un.org/securitycouncil/ombudsperson>.

۱. رودزیای جنوبی، آفریقای جنوبی، یوگسلاوی سابق (۲ مرتبه)، هائیتی، عراق (۲ مرتبه)، آنگولا، رواندا، سیرالئون، سومالی و اریتره، اریتره و اتیوپی، لیبیا (۳ مرتبه)، جمهوری دموکراتیک کنگو، ساحل عاج، سودان، لبنان، جمهوری دموکراتیک خلق کره، ایران، لیبی (۲ مرتبه) گینه بیسائو، جمهوری آفریقای مرکزی، یمن، سودان جنوبی و مالی، و همچنین، رژیم‌های تحریمی داعش، القاعده و طالبان:

<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/information>, seen: 1/4/2019.

2 UN Special Commission (UNSCOM).

3 UNSC Res 687 (1991) UN Doc S/RES/687, para 9. The UNSCOM was dissolved and replaced by another subsidiary organ in 1999: the United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC). UNSC Res 1284 (1999) UN Doc S/RES/1284, para 1.

ضد تروریسم یا سی‌تی‌سی^۱ و کمیته تحریم قطعنامه ۱۵۴۰ در خصوص اجرای قطعنامه‌های ۱۵۴۰ و ۱۳۷۳ اشاره نمود.

شورای امنیت با تفسیر موسع و گسترده‌ای که از ماده ۴۱ منشور به عمل آورده و با ابتکار عمل گسترده‌ای که در تنظیم رژیم‌های تحریمی از خود نشان داده، در مواردی دادگاه‌های بین‌المللی کیفری^۲ تأسیس نموده است^۳ یا حتی اقداماتی کلی را اتخاذ نموده که مخاطب آن موجودیت بخصوصی نیست؛ به عنوان نمونه، شورای امنیت بر اساس قطعنامه‌های ۱۳۷۳ و ۱۵۴۰، مجموعه‌ای از مقررات انتزاعی و عام را خطاب به کلیه دولتها برای مبارزه با تروریسم بین‌المللی و منع تکثیر سلاحهای کشتار جمعی و تحویل آنها به موجودیتهای غیردولتی صادر نموده است.^۴

بر اساس بند ۱ ماده ۴۸ منشور، شورای امنیت برای انجام تصمیماتش می‌تواند تمام دولتهای عضو را بصورت کلی یا برخی از آنها را بصورت خاص مورد خطاب قرار دهد. البته، شورای امنیت در اقدامات الزام‌آور غیرقهری خود، به طور معمول تمامی دولتها را خطاب قرار داده و گاهی از مواقع، نسبت به گروه خاصی از دولتها تاکید می‌کند.

از سوی دیگر، اجرای قطعنامه شورای امنیت در مواردی نیازمند انجام اقداماتی در سطح حقوق داخلی دولتهای عضو بوده و گاهی بعکس، بی‌نیاز از این امر است (تحریم‌های اولیه و ثانویه). در این موارد باید توجه داشت که قطعنامه‌های شورای امنیت که، در صورت ضرورت مستلزم انجام اقدامات داخلی همانند تصویب قوانین، اقدامات اجرایی، اداری و یا قضایی است، فاقد مکانیسمی در حقوق داخلی دولتها است. در واقع، در این موارد، دولت مربوطه نمی‌تواند به مقررات و شرایط حقوق داخلی خود برای توجیه عدم امکان اجرای قطعنامه مربوطه استناد کند.^۵

پایش اجرای قطعنامه‌های الزام‌آور غیرقهری شورای امنیت ممکن است در خارج از شورای امنیت توسط سایر نهادها صورت پذیرد، بعنوان مثال ممکن است توسط مجمع عمومی ملل متحد^۶ یا توسط یک سازمان بین‌المللی دیگر (همانند آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، بر اساس اطلاعات موجود یا اطلاعاتی که بعنوان گزارش از سایر دولتها اخذ می‌کند)^۷ صورت پذیرد. در این موارد،

1. Counter- Terrorism Committee/CTC.

۲. قطعنامه‌های شماره ۸۰۸ مورخ ۲۲ فوریه و نیز قطعنامه شماره ۸۲۳ مورخ ۲۵ می ۱۹۹۳ (ICTY) و نیز قطعنامه شماره ۹۵۵ مورخ ۸ نوامبر ۱۹۹۴ (ICTR).

3. UNSC Res 827 (1993) UN Doc S/RES/827

4. UNSC Res 1373 (2001) UN Doc S/RES/1373; UNSC Res 1540 (2004) UN Doc S/RES/1540

5. V Gowlland-Debbas, 'Concluding Remarks', in V Gowlland-Debbas, National Implementation of United Nations Sanctions (Martinus Nijhoff 2004) 644, in Couzigou, ibid. p.6.

6. UNSC Res 1132 (1997) UN Doc S/RES/1132, para 13; UNSC Res 1210 (1998) UN Doc/RES/1210, para 4

7. UNSC Res 687 (1991) UN Doc S/RES/687, paras 12 and 13 concerning the role of the International Atomic Energy Agency

به طور معمول، دبیر کل سازمان ملل متحد باید گزارشی در مورد اجرای قطعنامه مربوطه تهیه و به شورای امنیت ارسال کند.^۱

شورای امنیت با صدور قطعنامه‌های متعدد خود در خصوص قضایایی همچون هائیتی، رواندا و برون‌دی به دفعات به مفهوم مصونیت از مجازات اشاره نموده است که این خود حکایت از نقش مؤثر این شورا در شکل‌گیری قاعده عرفی مربوطه داشته است (زر نشان، ۱۳۹۲: ۵۹). اقدامات این چینی شورا که ورود به آن از حوصله این مقاله خارج است، مبین نقش و مشارکت شورا در فرآیند رویه‌سازی و ساخت قواعد حقوقی است.

بهر حال، کلیت پایش اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت بیانگر فقدان استقلال، شفافیت، پیوستگی و دقت است. پایش به طور معمول توسط خود شورای امنیت و از طریق کمیته‌های تحریم که نشان‌دهنده ترکیب خود شورای امنیت است، صورت می‌گیرد. اتخاذ تصمیم در کمیته‌های تحریم بسیار متأثر از مسائل سیاسی است و از طریق کنسانسوس صورت می‌پذیرد. نشست این کمیته‌ها خصوصی است و سوابق این نشست‌ها بندرت منتشر می‌شود. بنابراین، تصمیمات ارگانهای پایش‌کننده اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت، بر اساس یک فرآیند منصفانه و مستقل صورت نمی‌پذیرد (Couzigou, 2017: 9).

بعلاوه، فرآیند نظارت بر اجرای اقدامات شورای امنیت، بصورت مستمر و مشخص صورت نمی‌پذیرد؛ بدین توضیح که برخی از مواقع ارگانی فرعی که برای پایش یک رژیم تحریم تشکیل شده، در برخی از مواقع با تأخیر چندماهه یا چندساله تشکیل شده و در برخی از مواقع هرگز تشکیل نمی‌شود. ارگان‌های پایشی از حیث شکل و اندازه نیز بسیار متفاوت بوده و برای مدت و وظایف متفاوتی تشکیل شده و حجم کاری آنها نیز متفاوت است. کمیته‌های تحریم بصورت منظم تشکیل جلسه نداده و در فواصل، حجم و کیفیت یکسانی به شورای امنیت گزارش نمی‌دهند. از این رو، رژیم کمیته‌های پایش بسیار انفعالی و خاص است. در نهایت اینکه گزارشهای دولتی ارسالی به ارگانهای پایشی شورای امنیت به طور کلی مبهم است و ارگانهای مربوطه فقط دریافت آنها را اعلام داشته و توضیحات بیشتری درخواست نمی‌کنند (Couzigou, 2017: 9).

۴-۱. پایش اجرای قطعنامه ۲۲۳۱:

کمیته تحریم شورای امنیت در مورد ایران بر اساس قطعنامه ۱۷۳۷ مورخ ۲۳ دسامبر ۲۰۰۶ ایجاد شد. پیش از این قطعنامه، شورای امنیت در ۳۱ جولای ۲۰۰۶، طی قطعنامه شماره ۱۶۹۶ نسبت به برنامه هسته‌ای ایران اظهار نگرانی کرده بود و از ایران درخواست کرده بود (Demanded) که

۱. در مورد گزارش دبیر کل ملل متحد راجع به نحوه اجرای قطعنامه عراق، نک:.

UNSC Res 1302 (2000) UN Doc S/RES/1302, para 5

و در مورد گزارش دبیر کل ملل متحد راجع به اجرای قطعنامه علیه لیبی، نک:.

UNSC Res 1343 (2001) UN Doc S/RES/1343, para 12.

برنامه غنی‌سازی اورانیوم خود را متوقف کند. بر اساس واکنش دولت ایران که اعلام کرده بود استفاده صلح‌آمیز از تکنولوژی هسته‌ای، حق او است و از این رو پیشنهاد کمک‌های مالی اعضای دائم شورای امنیت و آلمان را رد کرد، شورای امنیت، قطعنامه تحریمی ۱۷۳۷ خود را با استناد به ماده ۴۱ صادر نمود و بر این اساس، کمیته تحریم ۱۷۳۷ تشکیل شد و سایر قطعنامه‌های تحریمی بعدی نیز زیر نظر این کمیته تحریم، هدایت شد.

این قطعنامه، وظیفه پایش اجرای الزامات خود را طی مقدمه و بندهای مختلف به عهده آژانس بین‌المللی انرژی اتمی^۱ گذاشته و گزارش‌های ارسالی از سوی آن سازمان (شورای حکام و دبیرکل) را مبنای پایش اجرای قطعنامه قرار داد.

حال باید دید که رفع تحریم‌ها و نظام پایش در قطعنامه ۲۲۳۱ چگونه صورت می‌گیرد. در تحلیل قطعنامه ۲۲۳۱، باید توجه داشت که این قطعنامه نه صرفاً قطعنامه‌ای است که رژیم تحریمی وضع نماید و نه صرفاً قطعنامه‌ای است که رژیم تحریمی قبلی را رفع نماید و در عین حال، قطعنامه‌ای است که هم رژیم تحریمی وضع نموده، هم رژیم تحریمی سابق را تعلیق و در بخشی نیز لغو نموده است. لذا، قطعنامه ۲۲۳۱ عناصری از همه این موارد را در خود دارد. بهر حال و در نگاهی کلی باید توجه داشت که قطعنامه ۲۲۳۱ نظام پایش و رفع و تعلیق تحریم است؛ بدین توضیح که بجز پاراگراف‌های مقدمه که به نظام پایش و تعلیق و رفع تحریم‌ها می‌پردازد، کلیه بندهای این قطعنامه هفت صفحه‌ای (صرفنظر از ضمیمه الف و ب) به پایش، تعلیق و رفع تحریم‌ها اشاره دارد؛ به ویژه بندهای ۱ الی ۴ قطعنامه مذکور که به نظام پایش توجه داشته و بندهای بعدی، به خصوص بندهای ۵ الی ۲۴ آن که به مکانیسم تعلیق و رفع (ارادی و از طریق شورای امنیت یا رفع خودبخود، بدون قطعنامه شورای امنیت) می‌پردازد که ورود در جزئیات و تحلیل و بررسی موردی آنها از موضوع حوصله این مقاله خارج است و خود موضوع مستقلی می‌باشد.

۱-۵. رفع تحریم‌ها در قطعنامه ۲۲۳۱:

لازم به ذکر است که رژیم رفع^۲ و لغو^۳ تحریم‌های شورای امنیت فاقد وضعیت یکسان و یکنواختی است. در عمل، تحریم‌های وضع شده از سوی شورای امنیت از نظر بازه زمانی به یکی از سه روش ذیل‌الذکر لغو و رفع می‌شوند: ۱- مرسوم‌ترین روش این است که قطعنامه‌های تحریمی، محدود به زمان بوده و برای یک دوره زمانی دوازده‌ماهه قابل تمدید وضع می‌شوند. قطعنامه‌های متعاقب آن نیز هریک ماده‌ای در خصوص انقضای زمان دارند (همانند قطعنامه‌های ۸۲۹ در مورد یوگسلاوی، ۸۴۱ در مورد هائیتی، ۸۸۳ در مورد لیبی و ۱۱۷۳ در مورد آنگولا). ۲- سایر قطعنامه‌ها برای دوره زمانی نامعلومی اتخاذ شده و پایانی برای آنها مشخص نشده است (همانند قطعنامه ۱۲۹۸ در مورد

1. International Atomic Energy Agency/IAEA.
2. Lifting sanction regimes
3. Terminating sanction regimes

اتیوپی و اریتره).^۳ دسته سوم از قطعنامه‌ها از حیث زمانی، قطعنامه‌هایی هستند که در آنها از عبارت شورای امنیت «تعهد به بررسی» را می‌پذیرد^۱، استفاده می‌کند (همانند قطعنامه ۱۹۷۰ در مورد لیبی، ۲۰۴۸ در مورد گینه بیسائو). در این دسته از قطعنامه‌ها از این پیش‌فرض استفاده می‌شود که تحریم‌ها همچنان ادامه خواهند داشت تا زمانی که کمیته تحریم به گونه دیگری مقرر کند. البته، بر اساس گزارشی که دیوید کورت رایت^۲ و جرج لویز^۳ در سال ۲۰۰۴ ارائه کرده‌اند، تعیین نامحدود بودن دوره زمانی یک قطعنامه یا محدودیت زمانی آن، امری سیاسی است و نحوه تعیین آن موضوعی اختلافی در گروه کاری چادری^۴ (گروه کاری غیررسمی شورای امنیت در مسائل کلی تحریم‌ها) است (Boon, 2014: 6).

بطور کلی، گرایش به اتخاذ تحریم‌های با مدت نامشخص، به نظر ناشی از دو عامل است: ۱- مشکلات شکلی و آیین‌نامه‌ای جهت درج یک موضوع در دستور کار شورای امنیت، به نحوی که ایجاب می‌نماید موضوع مدنظر همچنان تحت تحریم باشد، تا اینکه ریسک از دست دادن کنترل بر روی موضوع قطعنامه متصور نشود (ترس از وتو برای طرح مجدد موضوع در شورای امنیت). ۲- آمریکا و انگلیس اذعان داشته‌اند که با درج قید زمان در رژیم تحریم‌های هدفمند^۵، سطح این تحریم‌ها کاهش خواهد یافت و با عدم درج قید زمان هدف از الزام در برآورده شدن اهداف به سمت برآوردن تعهدات مندرج در قطعنامه تحریمی میل می‌کند. گزارش ۲۰۰۶ گروه کاری غیررسمی در مورد «مسائل کلی تحریم‌ها» بیان می‌کند که «شورای امنیت باید به طور دقیق محدوده تحریم‌ها، همچنین شرایط و ملاک‌های رفع یا لغو تحریم‌ها» را مشخص نماید، اما به نظر می‌رسد اجماعی در مورد استانداردهای عینی این شرایط و ملاکها وجود ندارد (Boon, 2014: 6).

بهرحال، صدور قطعنامه‌های دایره‌بر تعلیق و رفع تحریم و نیز نحوه اجرای آن از جمله ابزارهای اعمال قدرت شورای امنیت است. هنگامیکه اعمال تحریم‌ها به سمت رسیدن به اهداف طراحی شده در حرکت باشند، به طور معمول برای تشویق مشارکت سیاسی دولت مربوطه (دولتی که تلاش کرده تا تعهدات بین‌المللی خود را ایفاء نماید)، شورای امنیت بی‌آنکه تحریم‌ها را رفع^۶ کند، بخشی/تمام تحریم‌های موضوع رژیم تحریم را تعلیق^۷ می‌کند (مثل تعلیق محدودیت‌های سفر^۸ وزیر امور خارجه دولت مربوطه یا برخی از تحریم‌های موضوعی^۹ برای رسیدن به نتیجه).

1. Commitment to review
2. David Cortright
3. George Lopez
4. Chowdhury Working Group
5. Targeted sanctions
6. Lifting sanction measures/regimes
7. Suspension of sanction measures
8. Travel ban
9. Sectoral embargo

تعلیق تحریمها، این امکان را به شورای امنیت می‌دهد که نسبت به تغییر رفتار مثبت پاداش داده و در صورت عقب‌گرد دولت مربوطه، در اسرع وقت رژیم تحریم را مجدداً برقرار نماید.^۱ اما چنانچه اهداف مطلوب از رژیم تحریم وضع شده حاصل شود، شورای امنیت در اسرع وقت این تحریم‌ها را لغو می‌نماید. از آنجا که لغو تحریم‌ها^۲ در عمل نیازمند وضع قوانین ثانویه‌ای در نظام داخلی دولتهای مخاطب قطعنامه‌های رژیم تحریمی (و همچنین، جامعه بین‌المللی) است که جزئیات دقیق این تحریم‌ها باید در آنها درج شود (تحریم‌های ثانویه^۳)، بنابراین در عمل، به سرعت قابل لغو نیستند. کارکرد عملی شورای امنیت حکایت از تعلیق مرحله‌ای تحریم‌ها است. (تحریم‌های دسترسی، مسافرتی، بانک مرکزی، مناطق ممنوعه پروازی و...)، سپس، تعلیق‌ها شمول بیشتری پیدا کرده و در نهایت، رفع می‌شوند^۴ (و پس از این مرحله، دولتها بر اساس قطعنامه شورای شورای امنیت، قانون داخلی وضع نموده و وضعیت به حالت عادی باز می‌گردد). اما، در کلیت باید عنایت داشت که:

۱- قطعنامه ۲۲۳۱ فی‌نفسه یک قطعنامه خاتمه‌دهنده و رفع رژیم تحریمی^۵ است. ایران از سال ۲۰۰۶، مشمول قطعنامه تحریمی ۱۷۳۷ شد و پایش این رژیم تحریمی و رژیم‌های تحریمی ناشی از قطعنامه‌های بعدی، به عهده کمیته تحریمی واگذار شد که بر اساس قطعنامه ۱۷۳۷ ایجاد شد.^۶ البته، در مورد قید زمانی خاتمه رژیم تحریمی قطعنامه ۱۷۳۷، باید توجه داشت که این قطعنامه موعد زمانی خاتمه رژیم تحریمی را هنگام انطباق وضعیت ایران با رژیم تحریم‌های وضع شده در قطعنامه معرفی می‌کند. سپس، در شق ب از بند ۲۴ قطعنامه ۱۷۳۷، شرط خاتمه تحریم‌های اتخاذی را گزارش دبیر کل آژانس دائر بر اجرای کامل اقدامات بیان شده در این قطعنامه و همچنین، اقداماتی که شورای حکام آژانس اعلام می‌کند، ذکر می‌کند.^۷ اما بهر حال،

۱. البته، در برخی از موارد که شرایط دولت هدف به کلی تغییر نموده و به تعبیری، شورای امنیت به اهداف تحریم خود رسیده است، ممکن است رژیم تحریم را بصورت دفعی و به یکباره رفع نماید؛ بعنوان مثال، در سال ۲۰۰۳ و پس از حمله آمریکا و سایر دولتها به عراق و بعد از اینکه عملیات نظامی به اهداف خود رسید، شورای امنیت در بند ۱۰ قطعنامه ۱۴۸۳ خود (SC Res. 1483, 22 May 2003) به یکباره تمامی تحریم‌های قبلی در قطعنامه‌های ۶۶۱ و ۷۷۸ را رفع کرد (البته، به استثنای تحریم تسلیحاتی (Arm embargo):

Decides that, with the exception of prohibitions related to the sale or supply to Iraq of arms and related materiel other than those arms and related materiel required by the Authority to serve the purposes of this and other related resolutions, all prohibitions related to trade with Iraq and the provision of financial or economic resources to Iraq established by resolution 661 (1990) and subsequent relevant resolutions, including resolution 778 (1992) of 2 October 1992, shall no longer apply;

2. Removing sanctions.

3. Secondary legislations/sanctions.

۴. نگاه کنید به قطعنامه شماره ۲۰۰۹ در سال ۲۰۱۱ و نحوه رفع تحریم از لیبی.

5. Lifting/Terminating sanction regime.

6. <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/terminated-sanctions>, seen: 1/2/2019.

7. (b) that it shall terminate the measures specified in paragraphs 3, 4, 5, 6, 7, 10 and 12 of this resolution as soon as it determines that Iran has fully complied with its obligations under the relevant

رژیم تحریمی ۱۷۳۷ و قطعنامه‌های بعدی آن با انعقاد و تنظیم برجام در تاریخ ۲۰ جولای ۲۰۱۵ و در راستای قطعنامه ۲۲۳۱ از بین رفت و کمیته تحریم ۱۷۳۷ نیز دیگر وجود خارجی ندارد. چهار بند از بندهای ابتدایی قطعنامه ۲۲۳۱ (بندهای ۶ الی ۹ خود قطعنامه و قبل از ورود به ضمیمه الف) تحت کلمه «لغو» عنوان خورده و مواردی که توسط قطعنامه ۲۲۳۱ لغو می‌شود را به تشریح بیان می‌کند.

۲- صرفنظر از مفاد برجام که، تحت عنوان ضمیمه الف قطعنامه ۲۲۳۱، حاوی نظام پایشی مختص به خود است. قطعنامه ۲۲۳۱ نیز برای تعلیق تدریجی و رفع تحریم‌ها در بندهای مختلف خود (بخصوص بندهای ۵ الی ۲۴) شرایط خاصی را پیش‌بینی می‌کند. قطعنامه ۲۲۳۱ صرفنظر از موارد نفی، در امر پایش شامل مواردی ایجابی است؛ به طور نمونه، بند ۵ از این قطعنامه مقرر می‌دارد: «تقاضا می‌کند بمحض اینکه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تأیید نمود که ایران اقدامات مشروح در پاراگراف‌های ۱۵.۱-۱۵.۱۱ از ضمیمه ۵ برجام را انجام داده است، دبیرکل آژانس باید گزارش تأیید این امر را به شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و بصورت همزمان به شورای امنیت ارسال نماید». در مواد مختلف این قطعنامه و ضمیمه الف آن، نمونه‌های مختلفی از این نظام‌های پایشی توسط خود شورای امنیت، آژانس، دبیرکل، شورای حکام و غیره مورد توجه قرار گرفته است.

۳- نظام تعلیق و رفع تحریم‌های قطعنامه ۲۲۳۱، با تعهدات مختلف، شروط و زمانبندی‌های مختلفی مواجه می‌باشد. برخی از این تحریم‌ها به صرف گزارش آژانس و بدون هیچ شرط دیگری رفع می‌شوند؛ بعنوان مثال، نگاه کنید به تحریم‌های مندرج در شق الف از بند ۷ این قطعنامه.^۱ لیکن، در نقطه مقابل، رفع برخی دیگر از تحریم‌ها مشروط و معلق بر انجام اقداماتی است که در ضمیمه ب قطعنامه ۲۲۳۱ آمده است. ضمیمه ب قطعنامه نیز امری است که موضوع توافق طرفین در برجام نبود (و در حال حاضر نیز چالش‌های زیادی را در محافل علمی و خبری پدید آورده است)؛ به طور نمونه، نگاه کنید به شق ب از بند ۷ قطعنامه ۲۲۳۱.^۲

۱-۶. نقض قطعنامه ۲۲۳۱

با توجه به اینکه قطعنامه ۲۲۳۱، در بندهای مختلف خود از جمله بندهای ۱ و ۲، بر اجرای کامل برجام توسط کلیه اعضاء ملل متحد تأکید می‌نماید، لذا خروج آمریکا از برجام می‌تواند بعنوان

resolutions of the Security Council and met the requirements of the IAEA Board of Governors, as confirmed by the IAEA Board;

1. Decides, acting under Article 41 of the Charter of the United Nations, that, upon receipt by the Security Council of the report from the IAEA described in paragraph 5:

(a) The provisions of resolutions 1696 (2006), 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008), 1835 (2008), 1929 (2010) and 2224 (2015) shall be terminated.

2. (b) All States shall comply with paragraphs 1, 2, 4, and 5 and the provisions in subparagraphs (a)-(f) of paragraph 6 of Annex B for the duration specified in each paragraph or subparagraph, and are called upon to comply with paragraphs 3 and 7 of Annex B.

نقض قطعنامه ۲۲۳۱ تلقی شود. حال، باید دید که در صورت نقض یک قطعنامه فصل هفتمی شورای امنیت، چه راهکارهایی برای اجرای مفاد قطعنامه ۲۲۳۱ وجود دارد.

یکی از روشهای مقابله شورای امنیت با عدم اجرای قطعنامه‌های صادره خود، ذکر نام دولت یا موجودیت غیردولتی است که از اجرای قطعنامه مربوطه امتناع نموده است. بنابراین، انتشار گزارش کمیته تحریم که حاوی نام و هویت دولت یا موجودیت غیردولتی‌ای امتناع‌کننده از اجرای مفاد قطعنامه است، خود ایزاری برای مقابله با عدم اجرای قطعنامه‌های صادره است. گزارش سالانه کمیته‌های تحریم، به طور معمول در ضمیمه گزارش سالانه شورای امنیت منتشر می‌شود و این انتشار علنی نام دولتها یا موجودیت‌های غیردولتی، خود ضمانت اجرای مهمی برای اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت است.

البته، اگر قطعنامه الزام‌آور غیرقهری شورای امنیت اجراء نشود، شورای امنیت می‌تواند تحریم‌های مربوطه را تشدید نموده و چنانچه رویه تشدید تحریم‌ها نتیجه نبخشد، در مرحله آخر توسل به اقدامات نظامی بر اساس ماده ۴۲ منشور را مقرر نماید.^۱ ماده ۴۰ منشور در خصوص اتخاذ اقدامات موقتی از سوی شورای امنیت، این امکان را برای شورای امنیت پدید می‌آورد که بمنظور جلوگیری از تشدید و وخامت اوضاع، دستور موقتی خطاب به طرفین صادر کند. ذیل ماده ۴۰ منشور مقرر می‌کند شورای امنیت، قصور در اجرای دستور موقت صادره را به نحو مقتضی بررسی خواهد نمود.^۲ به عبارت دیگر، شورای امنیت در این مرحله، وضعیت را بعنوان تهدید علیه صلح یا نقض صلح تلقی نموده و می‌تواند تحریم‌هایی را علیه دولتی که دستورات موقتی را اجرا نکرده و یا حتی علیه دولت غیرهدف اتخاذ کند.^۳ شورای امنیت به هنگام عدم اجرای قطعنامه‌های تحریمی در موارد عدیده‌ای، اختطاریه‌ای مبنی بر اینکه در صورت عدم اجرای قطعنامه، اقدامات گسترده‌تری را وضع خواهد کرد^۴، صادر نموده است و حتی در برخی از موارد که دستور موقت مربوطه اجراء نشده است، شورای امنیت این اختطار را عملی نموده است.^۵

1. See for instance UNSC Res 678 (1990) UN Doc S/RES/678; UNSC Res 1973 (2011) UN Doc S/RES/1973. See part 2.2 below.

2 The Security Council shall duly take account of failure to comply with such provisional measures.

۳. بعنوان مثال، نگاه کنید به قطعنامه شماره ۱۳۴۳ شورای امنیت در سال ۲۰۰۱ (UNSC Res 1343 (2001) UN Doc S/RES/1343). در این قطعنامه، هیات کارشناسان ملل متحد (United Nations Panel of Experts) که بر اساس قطعنامه ۱۳۰۶ و جهت پایش اجرای این قطعنامه تشکیل شده بود، گزارش خود را مبنی بر عدم اجرای دقیق این قطعنامه به شورای امنیت ارائه می‌کند و شورای امنیت علاوه بر تشدید مجازات‌ها نسبت به لیبیا (دولت هدف)، بدلیل خرید الماس و فراهم نمودن تسهیلات مالی برای جبهه متحد انقلابی (Revolutionary United Front, RUF) در سیرالئون، نسبت به سایر دولتهای منطقه، سایر موجودیتهای غیردولتی نیز اقداماتی را ممنوع کرد.

4. See for instance UNSC Res 660 (1990) UN Doc S/RES/660, para 4.

5. See for instance UNSC Res 661 (1990) UN Doc/RES/661.

در بند ۴ این قطعنامه (۶۶۱)، شورای امنیت تمامی دولتها را متعهد می‌کند که هیچ امکانات مالی یا صنعتی‌ای را در اختیار حکومت عراق نگذارند و در بند ۵ این قطعنامه از تمامی دولتهای عضو و غیرعضو ملل متحد درخواست می‌کند تا دقیقاً بر طبق مفاد این قطعنامه رفتار کنند. در بند ۶ این قطعنامه، به تشکیل کمیته تحریم و در بندهای ۷ و ۸ به لزوم همکاری دولتها و دبیرکل

البته، سایر ارگانهای اصلی ملل متحد نیز می‌توانند نقش موثری در ارتقاء جایگاه اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت ایفاء نمایند؛ از جمله این ارگانها، مجمع عمومی است که بر اساس اختیارات عام خود و بموجب ماده ۱۰ منشور، می‌تواند در هر موضوعی در حیطه منشور ورود نماید (البته، در مواردی که شورای امنیت بر اساس فصول ششم یا هفتم در حال بررسی باشد، مجمع عمومی نمی‌تواند قطعنامه صادر کند).

اما علی‌رغم وضع این‌چنینی، مجمع عمومی در عمل محدودیتی برای ورود و بحث در موضوعات مختلف برای خود قائل نمی‌شود، حتی اگر شورای امنیت در حال بررسی موضوع تحت فصل هفتم بوده یا قبلاً قطعنامه‌ای در خصوص موضوع صادر نموده باشد، مجمع عمومی می‌تواند نسبت به موضوع ورود پیدا نماید. لذا، رویه مجمع عمومی موید این امر است که برای اتخاذ اقداماتی در رابطه با عدم اجرای قطعنامه‌های صادره از سوی شورای امنیت، مانعی برای این رکن وجود ندارد (نگاه کنید به صدور قطعنامه اتحاد برای صلح توسط مجمع عمومی و غیره). در این موارد، اگر چه در مجمع عمومی حق وتو وجود ندارد و هر یک از دولتها از یک رأی برخوردار می‌باشند و در نتیجه، روند تصمیم‌گیری دمکراتیک‌تری در آن برقرار است.

شکل تصمیمات مجمع عمومی در خصوص عدم اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت، صرفنظر از ایجاد فشار سیاسی و تأثیر گسترده آن در افکار عمومی، در عمل و در قالب صدور قطعنامه مجمع عمومی تجلی خواهد یافت، این تصمیمات از الزام کمتری نسبت به تصمیمات شورای امنیت برخوردار است. البته، مجمع عمومی، در صورت لزوم می‌تواند بر اساس منشور، دولت خاطی را از سازمان ملل متحد اخراج نماید.^۱

بهر حال، باید توجه داشت که مجمع عمومی و شورای امنیت ارگانهای سیاسی سازمان ملل متحد هستند و اقدامات آنها بر اساس صلاحدید^۲ اتخاذ شده و مصلحت‌محور است، لذا رسیدن هر یک از این ارگانها به آستانه اتخاذ اقدامات مورد انتظار، مقدماتی را از حیث آماده‌سازی افکار عمومی بین‌المللی و همچنین، برقراری روابط مناسب با قدرت‌های تأثیرگذار می‌طلبد (Couzigou, 2017: 10-11).

اما عدم اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت از سوی آمریکا نیز از وضعیتی مشابه عدم اجرای سایر قطعنامه‌های شورای امنیت برخوردار است؛ یعنی عدم اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ از حیث نظری استفاده از پتانسیل‌های زیر را برای ایران میسر می‌سازد:

۱. با کمیته تحریم می‌پردازد. اما بند حائز اهمیت از حیث بررسی ما، بند ۱۰ این قطعنامه است که در آن، دبیرکل را موظف می‌کند تا گزارش اجرای این قطعنامه را به شورای امنیت ارسال نموده و اولین گزارش آن را ظرف مدت ۳۰ روز ارسال نماید.
 ۲. این امر در رویه سازمانهای بین‌المللی محقق شده است؛ بعنوان مثال، نگاه کنید به تصمیم شورای جامعه ملل مبنی بر اخراج روسیه از جامعه ملل در سال ۱۹۳۹، اخراج مصر در ۱۹۷۹ از جامعه عرب و غیره.

2. Discretionary

۱- اعمال ظرفیت شورای امنیت در صدور قطعنامه لازم‌الاجرای بعدی، یا صدور قطعنامه تشدیددی: اعمال چنین ظرفیت شورای امنیت در صورت سنجش مزایا و منافع آن برای دولت ذی‌نفع قابل‌استفاده است؛ اگرچه نتیجه‌بخش بودن آن به دلیل مواجهه با حق و توی عضو دائم شورای امنیت محل تردید می‌باشد.

۲- اعمال ظرفیت مجمع عمومی برای صدور قطعنامه لازم‌الاجراء در شرایطی همچون قطعنامه اتحاد برای صلح نیز امکانپذیر است.^۱ لیکن، استفاده از این ظرفیت نیز مقدماتی را می‌طلبد، از جمله آماده‌سازی افکار عمومی و کسب لابی قدرت‌های تأثیرگذار در مجمع عمومی است. اما، در خصوص سایر ارگانهای سازمان ملل متحد می‌توان از دیوان بین‌المللی دادگستری نام برد. رویه قضایی دیوان بین‌المللی دادگستری شاهد موارد مشابهی است که در آن، از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست صدور نظر مشورتی شده است. لذا، تشابه زیاد بین عبارات محل چالش قطعنامه ۲۲۳۱ با قطعنامه ۲۷۶ شورای امنیت در سال ۱۹۷۰، نیاز به بررسی بیشتری دارد که در بخش بعدی، بعنوان بخشی مستقل به آن پرداخته می‌شود.

۲. نهادهای قضایی و اجرای قطعنامه ۲۲۳۱

شورای امنیت تا کنون در وضعیت‌های متفاوتی قطعنامه‌هایی صادر نموده است که نحوه اجرای قطعنامه‌های مذکور موضوع اختلافات بین‌المللی شده است؛ از جمله این موارد، قطعنامه شماره ۲۷۶ شورای امنیت در سال ۱۹۷۰ در قضیه استمرار حضور آفریقای جنوبی در نامیبیا (آفریقای جنوب غربی) و نیز قطعنامه ۷۳۱ شورای امنیت در قضیه لاکربی و همچنین، قطعنامه ۲۲۳۱ در رابطه با برجام می‌باشد.

۲-۱. نامیبیا، بند پنجم قطعنامه ۲۷۶

قطعنامه ۲۷۶ پس از ذکر ۵ جمله‌واره بعنوان مقدمه، تصمیماتی را در بندهای نه‌گانه خود مقرر نمود. در میان بندهای نه‌گانه این قطعنامه، بند پنجم آن چالشی بین‌المللی را پدید آورد و اجرای بند مذکور موجب بروز اختلاف بین دولت‌ها گردید که رسیدگی به این اختلاف در صلاحیت نهاد قضائی قرار گرفت.

این بند از قطعنامه فوق‌الذکر بیان می‌کند:

«۵. از تمامی دولتها، به ویژه دولتهایی که دارای منافع اقتصادی و سایر منافع در نامیبیا هستند، درخواست می‌کند از انجام هرگونه معامله با حکومت آفریقای جنوبی که مغایر با بند ۲ این قطعنامه است، خودداری نمایند؛»

1. Uniting for peace, A/RES/377(V), 3 November 1950

«5. *Calls upon* all States, particularly those which have economic and other interests in Namibia, to refrain from any dealings with the Government of South Africa which are inconsistent with paragraph 2 of the present resolution;»

حدود پنج ماه پس از صدور این قطعنامه، شورای امنیت بر اساس اختیارات منشوری خویش و بموجب بند ۱ ماده ۹۶ منشور، در تاریخ ۲۹ جولای ۱۹۷۰ طی قطعنامه شماره ۲۸۴ از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست صدور نظریه مشورتی بدین شرح نمود:

«۱. شورای امنیت مطابق با بند ۱ ماده ۹۶ منشور سازمان ملل متحد، تصمیم می‌گیرد تا پرسش زیر را به دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع داده و درخواست صدور نظریه‌ای مشورتی کند تا در اسرع وقت پاسخ آن به شورای امنیت ارسال گردد:
«با توجه به قطعنامه ۲۷۶ (۱۹۷۰) شورای امنیت، آثار حقوقی استمرار حضور آفریقای جنوبی در نامیبیا برای دولتها چیست؟»

بر این اساس، دیوان بین‌المللی دادگستری وارد رسیدگی شده و نظریه مشورتی خود را در تاریخ ۲۱ ژوئن ۱۹۷۱ در این خصوص صادر نمود. دیوان بین‌المللی دادگستری برای صدور نظریه مشورتی خویش در مورد آثار نقض قطعنامه ۲۷۶ شورای امنیت و به ویژه، بند ۵ از تصمیمات این قطعنامه، استدلال‌های مختلفی ارائه نموده و موضوع را از زوایای مختلفی مورد بررسی قرار داد. لیکن، قبل از ورود به بررسی این رأی مشورتی و استدلال‌های دیوان در این نظریه و اعلام نظر نهایی صادره در این قضیه، به نظر می‌رسد ملاحظه بند ۲ از تصمیمات شورای امنیت در قطعنامه ۲۲۳۱ که آن را می‌توان قرینه بند ۵ از تصمیمات شورای امنیت در قطعنامه ۲۷۶ به حساب آورد، مفید باشد. بند ۲ قطعنامه ۲۲۳۱ در این خصوص بیان می‌دارد:

«۲. از تمامی دولتهای عضو، سازمان‌های منطقه‌ای و سازمان‌های بین‌المللی درخواست می‌کند تا اقدامات مقتضی که از اجرای برجام حمایت می‌کند را اتخاذ نمایند، از جمله اتخاذ اقدامات متناسب با برنامه اجرایی بیان‌شده در برجام و این قطعنامه و همچنین، از طریق اجتناب از اقداماتی که اجرای تعهدات برجامی را تضعیف می‌کند؛»

«2. *Calls upon* all Members States, regional organizations and international organizations to take such actions as may be appropriate to support the implementation of the JCPOA, including by taking actions commensurate with the implementation plan set out in the JCPOA and this resolution and by refraining from actions that undermine implementation of commitments under the JCPOA;»

همچنانکه ملاحظه می‌شود، هر دو بند از قطعنامه‌های ۲۷۶ و ۲۲۳۱ از فعل انشایی «درخواست می‌کند (Call upon)» استفاده کند. بعلاوه، قطعنامه ۲۷۶ فقط جنبه سلبی داشته و از کلیه دولتهای عضو درخواست می‌کند که از انجام اقدامات مذکور در قطعنامه خودداری کنند (Refrain). لیکن، بند ۲ قطعنامه ۲۲۳۱ واجد هر دو جنبه ایجابی و سلبی است؛ ابتدا، در جنبه ایجابی از دولتها درخواست می‌کند که اقدامات مقتضی را در جهت اجرای برجام اتخاذ کنند (Take) و سپس، از دولتها درخواست می‌کند که در جهت سلبی، از اتخاذ یکسری از اقدامات خودداری کنند (Refrain).

دیوان بمنظور بررسی تعهدات دولتها در اجرای قطعنامه ۲۷۶، از زوایای مختلفی به این قطعنامه می‌نگرد. ابتدا، در مقام رد ایرادات مطروحه از جانب دولت آفریقای جنوبی بر می‌آید.^۱ پس از آن، دیوان وارد بررسی فضای صدور قطعنامه مورد نظر از جانب شورای امنیت می‌شود و بدین منظور، قطعنامه‌های مختلف صادره از مجمع عمومی ملل متحد و شرایط آن را بررسی می‌کند.^۲

دیوان جهت بررسی دقیق موضوع و ایجاد مبنایی برای صدور نظریه مشورتی، در فضای بررسی الزامات حاصل از بند ۵ قطعنامه ۲۷۶، ابتدا الزامات موجود در زمان صدور این قطعنامه را از منظر قطعنامه‌های صادره از جانب مجمع عمومی (قطعنامه شماره ۲۱۴۵ مورخ ۱۷ اکتبر ۱۹۶۶ که در آن مجمع عمومی، محکومیت آفریقای جنوبی را در بندهای مختلف خود، به خصوص در بند سوم^۳ خود بیان کرد) بررسی نموده^۴ و سپس، به سابقه قطعنامه‌های قبلی شورای امنیت در این خصوص اشاره نموده^۵ و در نهایت، از پاراگراف ۱۰۸ به بعد وارد بررسی خود قطعنامه ۲۷۶ می‌شود. دیوان در نهایت، در پاراگراف ۱۳۳ از نظریه مشورتی صادره خود در ۳ جمله‌واره متفاوت به پرسش شورای امنیت پاسخ می‌دهد. در جمله‌واره اول از این پاراگراف، به استمرار حضور آفریقای جنوبی در نامیبیا پرداخته و آن را غیرقانونی اعلام نموده است؛ اما جمله‌واره‌های دوم و سوم از این نظریه مربوط به بحث این مقاله می‌باشد که در جمله‌واره دوم به تعهدات دولتهای عضو و در جمله‌واره سوم به تعهدات دولتهای غیرعضو در قبال قطعنامه شماره ۲۷۶ شورای امنیت می‌پردازد. جمله‌واره دوم از این پاراگراف با ۱۱ رأی موافق در مقابل ۴ رأی بشرح زیر اعلام می‌دارد:

۱. نگاه کنید به پاراگرافهای مختلف استدالات دیوان (Reasoning)، از جمله پاراگرافهای ۳۰ الی ۸۰ از استدالات این نظریه.

۲. نگاه کنید به پاراگرافهای ۹۰ الی ۱۰۶ از استدالات دیوان در این نظریه.

3. Decides that the Mandate conferred upon His Britannic Majesty to be exercised on his behalf by the Government of the Union of South Africa is therefore terminated, that South Africa has no other right to administer the Territory and that henceforth South West Africa comes under the direct responsibility of the United Nations.

۴. نگاه کنید به پاراگرافهای ۹۰ الی ۱۰۷ استدالات دیوان در این نظریه.

۵. نگاه کنید به پاراگراف ۱۰۸ استدالات دیوان در این نظریه.

(۲) دولت‌های عضو سازمان ملل متحد ملزمند غیرقانونی بودن حضور آفریقای جنوبی در نامیبیا و بی‌اعتباری اقدامات آن از جانب نامیبیا و یا در ارتباط با نامیبیا را به رسمیت بشناسند و از هر اقدام و به خصوص انجام هر معامله‌ای با دولت آفریقای جنوبی که مستلزم به رسمیت شناختن مشروعیت آن بوده یا منجر به حمایت یا مساعدت به حضور و اداره آفریقای جنوبی در نامیبیا شود، خودداری کنند؛

(2) that States Members of the United Nations are under obligation to recognize the illegality of South Africa's presence in Namibia and the invalidity of its acts on behalf of or concerning Namibia, and to refrain from any acts and in particular any dealings with the Government of South Africa implying recognition of the legality of, or lending support or assistance to, such presence and administration;

جمله‌واره سوم از پاراگراف ۱۳۳ از این نظریه، تعهدات دولتهای غیرعضو ملل متحد را در خصوص رعایت قطعنامه ۲۷۶ شورای امنیت بشرح زیر بیان می‌کند:

(۳) بر دولتهایی که عضو سازمان ملل متحد نیستند، ضروری است تا در محدوده جمله‌واره (۲) بالا، نسبت به اجرای اقداماتی که سازمان ملل متحد در رابطه با نامیبیا اتخاذ کرده است، مساعدت کنند.

(3) That it is incumbent upon States which are not Members of the United Nations to give assistance, within the scope of subparagraph (2) above, in the action which has been taken by the United Nations with regard to Namibia.

اما، برای اینکه دیوان بتواند به این نتیجه‌گیری در جمله‌واره‌های دوم و سوم فوق‌الذکر برسد، مقدماتی را در استدلال‌های خود ذکر نموده و از تفسیر لغوی عبارات این قطعنامه، توجه به رویه شورای امنیت، ارتباط این قطعنامه با حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و وظیفه شورای امنیت در راستای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی (ماده ۲۴ منشور) و سایر دلایل و قرینه‌ها بهره‌جسته است که پرداختن به آنها خارج از موضوع این مقاله است.^۱

لذا، با وحدت ملاک از آنچه که دیوان به صراحت در قضیه «آثار حقوقی استمرار حضور آفریقای جنوبی در نامیبیا (آفریقای جنوب غربی) برای دولتها با توجه به قطعنامه شماره ۲۷۶ (۱۹۷۰) شورای امنیت» صادر نموده است،^۲ می‌توان قائل بر این بود که قطعنامه شماره ۲۲۳۱ نیز که

۱. بمنظور اجتناب از اطاله کلام، در این مجال از ورود به تفسیر لغوی قطعنامه ۲۲۳۱، صدور آن در قالب فصل هفتم یا فصل ششم و سایر مقدماتی که دیوان در نظریه مشورتی فوق‌الذکر نسبت به قطعنامه ۲۷۶ پرداخته است، خودداری نموده و بدلیل وجود منابع در این زمینه لذا، علاقمندان می‌توانند به مقالات موجود در این زمینه مراجعه نمایند؛ از جمله مراجعه کنید به: تحلیل حقوقی «قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت» و بررسی رابطه آن با «برجام» فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، امید ملاکریمی، محمود جلالی و لیلا رئیسی، دوره ۴۷، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۶: ۹۹۵-۱۰۲۱.

۲. اخذ وحدت ملاک از این نظریه مشورتی با وضعیت موجود در خروج آمریکا از برجام و نقض عملی قطعنامه ۲۲۳۱، فقط از حیث نتیجه و Dispositif این نظریه مشورتی مطرح نبوده، بلکه مقدمات صدور این نظریه، مبانی تفسیر لغوی قطعنامه، تفسیر

در شرایطی مشابه از سوی شورای امنیت صادر شده است، نه تنها برای کلیه دولتهای عضو ملل متحد، بلکه حتی برای دولتهای غیرعضو ملل متحد نیز در جنبه سلبی (اجتناب از اقداماتی که اجرای تعهدات برجامی را تضعیف می‌کند) و هم در جنبه ایجابی (اتخاذ اقدامات مقتضی که از اجرای برجام حمایت می‌کند، از جمله اتخاذ اقدامات متناسب با برنامه اجرایی بیان‌شده در برجام و این قطعنامه) الزام‌آور است. لذا، نه تنها آمریکا (فارغ از طرفیت خود در برجام) بعنوان یکی از اعضای ملل متحد ملزم به حمایت از اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ و عدم نقض آن است، بلکه دولتهای غیرعضو نیز هم در جنبه ایجابی و هم در جنبه سلبی متعهد به اجرای مفاد قطعنامه الزام‌آور ۲۲۳۱ و نظریه مشورتی مورخ ۲۱ ژوئن ۱۹۷۱ دیوان در قضیه آفریقای جنوبی (نامیبیا) بوده و فضایی برای عدول آنها از قطعنامه ۲۲۳۱ متصور نیست.

اما جنبه‌ای دیگر از این پرسش همچنان باقی مانده است و آن اینکه اگر قطعنامه ۲۲۳۱، به یک نظام تحریمی ملل متحد خاتمه دهد، آیا مطابق حقوق بین‌الملل دولتها (اعم از عضو و غیرعضو ملل متحد و از جمله آمریکا) از اعمال تحریم‌های یکجانبه (غیرقهری) نسبت به ایران ممنوع هستند؟

بدیهی است تحریم‌های (غیرقهری) از دیرباز در حقوق بین‌الملل بعنوان یک ابزار فشار مشروع و نیز وسیله‌ای برای تنظیم روابط بین دولتها، مجاز شمرده شده است. و بر این اساس، اعمال رژیم تحریمی بصورت فردی از ناحیه یک دولت پس از رفع رژیم تحریمی سازمان ملل متحد، نامشروع و خلاف حقوق بین‌الملل نخواهد بود. اما از آنجا که قطعنامه ۲۲۳۱ علاوه بر منع دولتها از انجام اقداماتی که اجرای برجام را با مانع مواجه کند (عبارات سلبی)، از دولتها می‌خواهد که اقدامات مقتضی را جهت اجرای برجام اتخاذ کنند (عبارات ایجابی)^۱. لذا در این مورد خاص، پاسخ به پرسش فوق منفی است و در این مورد، آمریکا یا سایر دولتها (اعم از عضو و غیرعضو) مجاز به اتخاذ اقداماتی که منجر به عدم رعایت برجام شود، نخواهند بود؛ مگر اینکه شورای امنیت قطعنامه فصل هفتمی دیگری صادر نموده و این وضعیت را تغییر دهد (که به دلیل فضای عمومی بین‌المللی، در حال حاضر این امر امکانپذیر نبوده و با وتو مواجه خواهد شد)، یا اینکه مواعد احصاء شده در قطعنامه منقضی شده (مواعد مربوط به رفع تدریجی تحریمها) و شورای امنیت از صدور قطعنامه جدید (قطعنامه رفع) خودداری نموده و تحریمها خودبخود رفع شوند.

قطعنامه بر اساس اوضاع و احوال زمان صدور، تأثیر قطع‌نامه بر حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، همگی منطبق با شرایط موجود در قطعنامه ۲۲۳۱ است که برای جلوگیری از اطاله کلام از ذکر آن خودداری می‌شود.

1. Take

۲-۲. لاکربی و قطعنامه ۷۳۱

موضوع اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت، در آراء مختلف دیوان بین‌المللی دادگستری مطرح شده است. یکی از جمله آرائی که در مورد نحوه اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ و ارتباط آن با برجام قابل طرح است، قضیه لاکربی است که در قضیه لاکربی می‌توان ارتباط مشابهی را بین قطعنامه‌های ۷۳۱ و ۷۴۸ شورای امنیت با کنوانسیون مونترال در دیوان بین‌المللی دادگستری یافت. در این قضیه از یک سو، معاهده چندجانبه الزام‌آوری بین طرفین جاری بود و از سوی دیگر، قطعنامه‌ای الزام‌آور (فصل هفتمی)، قطعنامه تحریمی دائر بر تحویل دو تبعه لیبیایی به دولتهای انگلیس یا آمریکا) از جانب شورای امنیت مطرح شده است.

در قضیه لاکربی، شورای امنیت قطعنامه شماره ۷۳۱ را در خصوص تحویل دو تبعه لیبیایی صادر نمود، اما پس از طرح دعوی و درخواست لیبی از دیوان جهت صدور دستور موقت، دیوان جلسات رسیدگی حتی جلسات استماع شفاهی خود را نیز برگزار نمود. جلسات استماع شفاهی برای صدور قرار دستور موقت در این پرونده در ۲۸ مارس ۱۹۹۲ خاتمه یافت، لیکن قبل از صدور قرار دستور موقت از سوی دیوان، شورای امنیت قطعنامه ۷۴۸ خود را به صراحت در فصل هفتم صادر نمود. اجرای این قطعنامه که بر اساس ماده ۲۵ منشور بر کلیه دولتها، از جمله طرفین دعوی نیز الزام‌آور بود، مقرر داشت که لیبی باید به فوریت و بدون تأخیر قطعنامه ۷۳۱ شورای امنیت را اجراء نموده و متهمین را به دولت خوانده تحویل دهد. اگرچه اقدامات شورای امنیت در قضیه لاکربی فراتر از اختیارات آن شورا بوده است و به اعتقاد پروفیسورین براونلی تصویب قطعنامه‌های ۷۳۱ و ۷۴۸ از نقطه نظر حاکمیت قانون دارای ابهامات ماهوی عجیبی است (موسی زاده، ۱۳۸۹: ۲۴۲)، با این وجود، دیوان در قرار ۱۴ آوریل ۱۹۹۲ خود مقرر داشت که به استناد ماده ۱۰۳ منشور، تعهدات طرفین به موجب منشور و از جمله قطعنامه ۷۴۸، بر سایر تعهدات آنها بموجب معاهدات چندجانبه (کنوانسیون مونترال) برتری داشته، هر دو طرف دعوی به عنوان اعضای ملل متحد ملزم به اجرای آن هستند و صرفنظر از هر وضعیتی که قبل از صدور این قطعنامه وجود داشت، در وضعیت حاضر، امکانی برای صدور قرار دستور موقت در این قضیه باقی نخواهد بود.

۲-۳. نقض ادعایی معاهده مودت، قطعنامه ۲۲۳۱

در قضیه نقض ادعایی معاهده مودت، روابط اقتصادی و حقوق کنسولی (ایران علیه آمریکا) مطرح در ۱۴ ژوئن ۲۰۱۶، آمریکا ادعا نمود از آنجائیکه مفاد برجام در بخش‌هایی (از جمله مکانیسم حل و فصل اختلافات) تابع حکمی خاص بوده و ارتباطی به مفاد معاهده مودت ۱۹۷۵ ندارد، لذا در دیوان قابلیت استناد ندارد (ایراد بیان شده از سوی آمریکا در پاراگراف ۳۴ و ۳۵ از قرار دستور موقت صادره از دیوان). در این خصوص، دیوان قبلاً به این مساله در قضایای مختلفی رسیدگی کرده و حکم آن را مشخص نموده بود. متعاقباً، صلاحیت قضایی دیوان در مورخ ۱۳ اکتبر

۲۰۱۸ منتج به صدور دستور موقت گردید و در خصوص ادعای ایران راجع به نقض بندهای ۲۱ و ماده ۳ عهدنامه مودت، آمریکا با استناد به دکترین عدم پاکدستی ایران و سوءاستفاده از فرآیند رسیدگی دیوان به موجب معاهده، دفاعیاتی را به عمل آورد. در نهایت، دعوی مذکور در ۳۰ مارس ۲۰۲۳ منجر به صدور رأی بر محکومیت آمریکا گردید که در خصوص اجرای آن می‌بایست اظهار داشت تصمیم دیوان در این خصوص علیرغم بند ۳ ماده ۲۷ منشور و با وجود نص بند ۲ ماده ۹۴ منشور و اینکه شورا با وجود ماهیت سیاسی خود متعهد به اجرای حقوق بین‌الملل می‌باشد، لذا بر این اساس، رأی صادره می‌بایست مورد توجه شورای امنیت قرار گرفته و نسبت بدان اتخاذ تصمیم صورت گیرد. بدیهی است که در وضعیت فعلی نیز صرف نظر از ماهیت برجام در حقوق بین‌الملل، چنانچه تعهدات بین ایران و آمریکا بر اساس برجام، مغایرتی احتمالی یا واقعی با قطعنامه ۲۲۱۳ داشته باشد، در این وضعیت، قطعنامه ۲۲۱۳ شورای امنیت در نظام اولویت ملل متحد قرار گرفته و در مقام تعارض با برجام، الزامات قطعنامه ۲۲۱۳ تفوق خواهد یافت.

۲-۴. مسوولیت بین‌المللی

می‌توان از منظر حقوق بین‌المللی و به موجب ماده ۲۵ منشور به عنوان تعهد اولیه نقض قطعنامه ۲۲۳۱ را بر اساس ماده ۴۲ طرح مسوولیت، موجب مسوولیت دولت آمریکا تلقی نموده و بر این اساس، مبادرت به طرح دعوی در دیوان نمود. اگرچه حتی از منظر ماده ۴۸ طرح مسوولیت نیز می‌توان از ظرفیت‌های حقوق بین‌الملل برای مقابله با اقدام خودسرانه استفاده شود و در حقیقت، بی‌اعتباری معاهدات جهانی، تهدید عام‌الشمول جامعه بین‌المللی نسبت به تعهد دولت‌ها، بی‌اعتمادی بین‌المللی، عدم ضمانت اجرا در اصول حاکم بر سازوکارهای منشور سازمان ملل متحد آسیبی است که عهدشکنی آمریکا برای جامعه حقوقی بین‌المللی به ارمغان آورد؛ رفتاری که دیگر بار به اعتبار و جایگاه بین‌المللی این کشور آسیب جدی و جبران‌ناپذیری وارد می‌کند (صالحی، دهشیری و حاجی مینه، ۱۳۹۸: ۱۵۲).

۲-۵. محاکم داخلی آمریکا

در کنار تأثیر قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت در رویه قضایی بین‌المللی، مناسب است به رویه قضایی داخلی آمریکا نیز توجه شود و طرح دعوی در دادگاههای داخلی آمریکا نیز به عنوان گزینه‌ای در کنار سایر راهکارهای احتمالی در این موضوع مورد توجه قرار گیرد. از این زاویه، طرح دعوی نقض قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت توسط وزارت خزانه‌داری آمریکا در دادگاههای داخلی آمریکا، بعنوان یکی از گزینه‌های احتمالی در وضعیت فعلی قابلیت طرح را دارد.^۱ با توجه به نظام

۱. بنا به اظهار دولت آمریکا در پاراگراف ۳۷ از دستور موقت صادره در قضیه نقض‌های ادعایی معاهده ۱۹۵۵ مودت (ایران علیه آمریکا)، تصمیم رئیس‌جمهور آمریکا مبتنی بر رعایت مصالح ملی است (Core national security decision). اما باید توجه

اولویت منشور (ماده ۱۰۳) و نظر به اعلام الزام آور بودن تعهدات ناشی از قطعنامه‌های شورای امنیت در رأی مشورتی دیوان در قضیه آفریقای جنوبی، این موضوع به طور مکرر در دادگاه‌های داخلی آمریکا مطرح شده است. یکی از اولین نمودهای این مساله را می‌توان در قضیه *Diggs v. Shultz* مشاهده نمود و قضایای بعدی نیز بر این مبنا در دادگاههای داخلی آمریکا مطرح شد.^۱ در این دعوی، مساله قدرت الزام آور قطعنامه‌های شورای امنیت در دادگاههای داخلی آمریکا مطرح شد. در این قضیه، دیگک خواهان الزام وزارت خزانه داری آمریکا به جلوگیری از واردات کرومیت متالورژیکی (بعنوان یکی از کالاهایی که در قطعنامه شورای امنیت تابع تحریم الزامی بود) از رودزیا بود.^۲ (Bianchi, 1974: 83).

دادگاه داخلی آمریکا در این قضیه بیان داشت که قطعنامه‌ای از شورای امنیت ملل متحد که نماینده آمریکا به آن رأی داده است، اگرچه یک معاهده نیست و بعنوان بخشی از تعهدات معاهداتی دولت آمریکا، به صراحت در منشور بیان نشده است، ولی بعنوان تعهد آمریکا برای

داشت که اجرای ناقص یا عدم اجرای تعهدات بین‌المللی (اعم از این که در شکل قطعنامه ۲۲۳۱ یا دستور موقت دیوان تجلی یافته باشد) با استناد به مغایرت با قوانین و مقررات ملی (اعم از اختیارات رئیس‌جمهور آمریکا در قانون اساسی، اختیارات وزارت خزانه‌داری، مصلحت و تشخیص کنگره و سنا و غیره) در حقوق بین‌الملل قابل استماع نبوده و حقوق بین‌الملل ملو از مواردی است که به صراحت نسبت به این ممنوعیت اعلام نظر نموده‌اند. فقط به طور نمونه، به بخشی از نظریه مشورتی دیوان در قضیه قابلیت اجرای تعهد ارجاع به داوری بر اساس بخش ۲۱ موافقتنامه مقر ملل متحد، مورخ ۲۶ ژوئن ۱۹۴۷ اشاره می‌شود (*Applicability of the Obligation to Arbitrate under Section 21 of the United Nations Headquarter Agreement of 26 June 1947*) دیوان در این قضیه در ذیل پاراگراف ۵۷ از نظریه خویش بیان می‌کند: «در این مقال فقط کافی است که این اصل مبنایی حقوق بین‌الملل را یادآور شویم که حقوق بین‌الملل بر حقوق داخلی غلبه دارد. این اصل از دیرباز و از گذشته‌ای به قدمت آراء داوری از جمله در رأی داوری ۱۴ سپتامبر ۱۸۷۲ در قضیه آلاباما بین انگلیس و آمریکا به تأیید رسیده است و از آن به بعد نیز به طور مکرر توسط محاکم خاطرنشان شده است، از جمله در قضیه راجع به جوامع بلغاری-یونانی که در آن، دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی بیان داشت که: «این یک اصل پذیرفته شده حقوق بین‌الملل است که در روابط بین قدرتهایی که طرفین یک معاهده هستند، مقررات حقوق داخلی نمی‌تواند حاکم بر معاهده شود» (P.C.I.J., Series B, No. 17, P.32).

It would be sufficient to recall the fundamental principle of international law that international law prevails over domestic law. This principle was endorsed by judicial decision as long ago as the arbitral award of 14 September 1872 in the Alabama case between Great Britain and the United States, and has frequently been recalled since, for example in the case concerning the Greco-Bulgarian "Communities" in which the Permanent Court of International Justice laid it down that "it is a generally accepted principle of international law that in the relations between Powers who are contracting Parties to a treaty, the provisions of municipal law cannot prevail over those of the treaty" (P.C.I.J., Series B, No. 17, p. 32). *Applicability of the Obligation to Arbitrate under Section 21 of the United Nations Headquarter Agreement of 26 June 1947, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1988, para. 57.*

1 470 F.2d 461 (D.C. Cir. 1972), cert. denied, 411 U.S. 931 (1973).

۲. در قضیه *Schott v. American Metal Climax, Inc.* سهامداران American Metal Climax بر اساس عملیات معدنکاری‌ای که در نامیبیا انجام داده بودند، متقاضی صدور دستوری از دادگاه مبنی بر عدم پرداخت بدهی‌های مالیاتی خود به آفریقای جنوبی بودند. خواهان در این دعوی ادعا می‌کرد چون سیستم تحت‌الحماگی آفریقای جنوبی بر نامیبیا خاتمه یافته است، لذا پرداخت این مالیات به آفریقای جنوبی مبنایی ندارد.

(*Schott v. American Metal Climax, Inc.*, Civil No. C73-16'55 (N.D. Cal., Dec. 11, 1973).

دادگاههای داخلی الزام‌آور است^۱ (Bianchi, 1974: 85). قطعنامه‌ها ویژگی الزام‌آور بودن خود را از مقررات منشور که خود واجد ماهیت الزام‌آور است، کسب می‌کنند و این خصیصه ناشی از قصد و نیت مؤسسين منشور یا آثاری حقوقی^۲ است که از منشور پدید می‌آید (Bianchi, 1974: 85).

نتیجه و راهکار

در راستای اجرای قطعنامه ۲۲۳۱، اقدامات ذیل پیشنهاد می‌شود:

الف - اعمال ظرفیتهای مجمع عمومی:

۱- درخواست صدور نظریه مشورتی (مشابه رأی مشورتی نامییا)

۲- اقدام مجمع عمومی بصورت مستقل (همچون صدور قطعنامه اتحاد برای صلح)

ب - اعمال ظرفیت شورای امنیت:

رویه شورای امنیت در برخورد با قضایای شرکت نفت ایران و انگلیس، سفارتخانه آمریکا در تهران و... جملگی موید این امر است که بر اساس بند ۲ ماده ۹۴ منشور قرار دستور موقت صادره از دیوان، از قابلیت طرح در شورای امنیت برای اجراء برخوردار است. رویه شورای امنیت در قرارهای صادره بعدی، از جمله قرار دستور موقت ۸ آوریل ۱۹۹۳ صادره در قضیه راجع به اجرای کنوانسیون منع و مجازات جرم ژنوساید (بوسنی و هرزه‌گوین علیه یوگسلاوی - صربستان و مونته‌نگرو-)، حکایت از امکان صدور قطعنامه شورای امنیت بر اساس قرار صادره از دیوان دارد. لذا، هرچند رویه شورای امنیت در قضایای فوق‌الذکر نشان‌دهنده وجود حق و تو در این موارد است، لیکن صرف طرح موضوع در شورای امنیت بعنوان ثبت سابقه درخواست اجراء قابل توجه است.

ج - به نظر می‌رسد پیگیری اجرای رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در ۳۰ مارس ۲۰۲۳ می‌تواند یکی از راهکارهای مناسب در این خصوص باشد.

د - اقامه دعوی در دادگاههای داخلی آمریکا، علیه دستور رئیس‌جمهور مبنی بر خروج آمریکا از برجام، بدلیل مغایرت آن با تعهدات بین‌المللی آمریکا (قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت).

1. Could be a treaty commitment of the United States binding on domestic courts, even though it clearly was not part of the original Charter which is the operative treaty.
2. Legal expectations.

منابع

- زرنشان، شهرام. (۱۳۹۲). شکل‌گیری و شناسایی حقوق بین‌الملل عرفی. انتشارات گنج دانش.
- سادات میدانی، سیدحسین (۱۳۸۷). صلاحیت قانونگذاری شورای امنیت. دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- شریف، محمد. (۱۳۸۲). بررسی دکترین نامحدود بودن صلاحیت شورای امنیت. انتشارات اطلاعات.
- صالحی، اکرم؛ دهشیری، محمدرضا و حاجی مینه، رحمت. (۱۳۹۸). ماهیت حقوقی - سیاسی خروج آمریکا از برجام. فصلنامه راهبرد سیاسی، ۳(۹)، ۱۵۴-۱۳۳.
- صبور، مسعود و زمانی، سید قاسم. (۱۳۹۹). قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت و خروج آمریکا از برجام: از شان نزول ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد تا نزولشان آن. پژوهش‌های حقوقی، ۱۹(۴۴)، ۷-۳۶.
- فلسفی، هدایت‌الله. (۱۳۶۹). شورای امنیت و صلح جهانی. تحقیقات حقوقی، ۸(۸)، ۱۰۴-۳۵.
- ملاکریمی، امید؛ جلالی، محمود؛ رئیسی، لایلا. (۱۳۹۶). تحلیل حقوقی «قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت» و بررسی رابطه آن با «برجام». مطالعات حقوق عمومی، ۴۷(۴)، ۱۰۲۱-۹۹۵.
- موسی زاده، رضا و کوهی، ابراهیم. (۱۳۸۹). حقوق سازمان‌های بین‌المللی: شورای امنیت. بنیاد حقوقی میزان.
- نظیف، مجتبی و ظاهری، علیرضا. (۱۳۹۷). نسل جدید موافقت‌نامه‌های بین‌المللی: برجام. پژوهش حقوق عمومی، ۱۹(۵۸)، ۱۹۲-۱۶۵.

- Attila Tanzi, Problems of Enforcement of Decisions of the International Court of Justice and the Law of the United Nations, *European Journal of International Law*, 1995, 539-572.
- Boon Kristen E., (2014). *Terminating Security Council Sanctions*, International Peace Institute.
- Couzigou Irene, enforcement of UN Security Council resolutions and of International Court of Justice judgments: the unreliability of political enforcement mechanisms, in The enforcement of EU law and values, *Oxford University Press*, 2017, also available at: SSRN-id2868135, 12/30/2018.
- Gowlland-Debbas Vera, (2004). *National implementation of United Nations sanctions*, Martinus Nijhoff.
- Janis P. Bianchi, Security Council Resolutions in United States Courts, *Indiana Law Journal*: Vol. 50: Issue. 1. <http://ssrn.com/abstract=1545067>
- Przetacznik Franciszek, (1983). *Protection of Officials of Foreign States according to International Law*, Martinus Nijhoff Publishers.
- Schulte c., (2004). *Compliance with decisions of the International Court of Justice*, Oxford University Press.
- Talmon Stefan, Security Council Treaty Action, *62 Revue Hellénique de Droit International*, 2009, 65-116.